



Olimpiada Języka Białoruskiego – XXIX edycja  
Zawody II stopnia (okręgowe)  
19 stycznia 2023 roku

I. Дзеясловы ў дужках запішы ў асабовых формах цяперашняга часу. (10 балаў)

Князь (1)..... (стаяць), князь (2) ..... (маўчаць), жуда, помста  
(3)..... (біць) з воч;

Гулі зглухлі: ні жартаў, ні смехаў...

Думаў князь, выдумляў, грывнуў шабляй наўзбоч,  
Толькі з лёскатам выбегла рэха.

— Гэй ты, сонцу раўня, не на тое пазваў

На вяселле цябе сваёй княжны!..

Ты — шалёны старык, хто цябе дзе хаваў?

Ты, знаць, вырадак цемры сярмяжнай.

Ты адважыўся мне на сляпы перакор

Вызваняці сусветныя трэлі;

Платы (4)..... (мець) шмат я для такіх непакор,

Хто сябе проці мне стаць асмеліў.

Я па-князеўску ўсім і (5)..... (плаціць), і люблю (6)..... (любіць)!

Ты не (7)..... (хацець) дукатаў — не трэба!..

Ўзяці старца і гуслі жыўцом у зямлю!

Знае хай, хто тут пан: я — ці неба!

[...]

Пацяклі, паплылі за гадамі гады...

На гусяравым наспе жвіровым

Палыны узышлі, вырас дуб малады,

Зашумеў непанятлівым словам.

Лет за сотню звёў час, ці і болей мо лет,

Зацвілі пераказы ў народзе;

(8)..... (казаць) людзі: ў год раз ночкай з гусямі дзед

З кургана, як снег, белы выходзе.

Гуслі строіць свае, струны звонка (9)..... (звінець).

Жменяй (10)..... (вадзіць) па іх абамлелай,

І ўсё нешта пяе, што жывым не паняць,

І на месяц глядзіць, як сам, белы.

Кажуць, каб хто калі зразумеў голас той,  
Не зазнаў бы ніколі ўжо гора...  
Можна тут веру даць, толькі слухаць душой...  
Курганы шмат чаго нам гавораць.

Янка Купала, *Курган*

## II. У кожны фразеалагізм з прыведзеных ніжэй сказаў упішы слова, якое адпавядае значэнню ў дужках так, каб фразеалагізмы набылі сэнс. Словы запішы ў адпаведнай граматычнай форме. (5 балаў)

**Узор:** Вучыцца ён не хацеў, настаўнікам даводзілася яго ледзь не **за вушы** цягнуць.  
(*Узяўшы за край, перамяшчаць, набліжаць да сябе з сілай, намаганнем*).

1) Што казаць тут? Як жа без каня жыць? Без каня **як без** .....

(*Верхняя канечнасць чалавека ад плечавога сустава да канца пальцаў*).

2) Міця зусім і не збіраўся ..... **за розум**. Сам бы ён ніколі не стаў добра вучыцца.

(*Хапацца рукамі за які-небудзь прадмет, за каго-небудзь*).

3) Дрэнна мы жылі, за ўсё штраф плацілі, **ні хаты ні** ..... ў сям'і.

(*Драўляная ці металічная прылада з дзяржаннем і шырокім плоскім ніжнім канцом*).

4) Пра мужа пытаўся, махнула: — Ат, ..... **сабакам косіць**...

(*Скошаная і высушаная трава, якая ідзе на корм жывёле*).

5) У вячорнай размове ён ад трагічнай смерці акцёра перайшоў да смерці паэта... — Мусіць, і мне хутка — ..... **за дзедам**.

(*прыслоўе ад «Адбітак ступні нагі, капыта, лапы на якой-небудзь паверхні»*).

## III. Дапоўні сказы прыслоўямі, утварыўшы іх ад іншых часцін мовы, пададзеных у дужках. (5 балаў)

1) **(1)**..... **(ноч)** сядзеў на ганку гасцініцы, слухаў і думаў, што да ўсёй гэтай ідыліі — з прыродным росквітам і маладымі песнямі ды смехам — не хапае сардэчнай ціхай гітары...

2) Яны (качкі) таксама не могуць лётаць, а толькі плаваюць і пры гэтым **(2)**..... **(хуткі)** і **(3)**..... **(гучны)** б'юць крыламі па вадзе.

3) **(4)**..... **(пачатак)** бацька быў скрывіўся, бо яму здалося, мусіць, што і Лявон, як і заўсёды, неласкава глядзіць на няпрошаных гуляльнікаў.

4) Жнуць **(5)**..... **(двое)**, маці з сынам.

#### IV. Пустыя месцы ў тэксце запоўні словамі для ўстаўкі. Звярні ўвагу, што слоў для ўстаўкі на два больш. (10 балаў)

**Словы для ўстаўкі:** якім, што, таму, пасярэдзіне, вакол, годна, нібы, часам, скажам, дагэтуль, чым, бо.

Подзвіг Францыска Скарыны (1) ..... не ацэнены. Не ацэнены (2) ....., што мы часту глядзім на яго эпоху вачамі сённяшняга дня, забываючыся (3)..... зірнуць на яе вачамі сучасніка Скарыны. Зірнуць на яе знутры, (4)..... сам жывеш у тыя часы, і многае, што для нас цяпер рэч натуральная, усмактанае ледзь не з малаком маці, само сабой зразумелае — для цябе яшчэ цёмны лес.

Ты сучаснік Скарыны. Прычым адукаваны сучаснік. (5) ..... паўстае перад табою свет?

КОСМАС. Сусвет. Ён канечны і абмежаваны непарушнай зорнай сферай з усіх бакоў. За ёю ці рай, жыллё і месца знаходжання бога, ці ўвогуле хаос. А (6) ..... сферы — Зямля. (7) ..... яе Сонца і планеты. Планет сем, толькі тыя, што можна бачыць няўзброеным вокам, бо і тэлескопа яшчэ няма. Калі ў цябе зрок лепшы, (8) ..... у астатніх, і ты, (9) ....., бачыш, што Мілавіца мае квадры, як месяц,— памоўчай, (10) ..... на зямлі смярдзіць паленым, і вогнішча на плошчы ледзь не самае інтэлектуальнае відовішча ўладарных і ўвогуле народных мас.

Уладзімір Караткевіч

#### V. Перакладзі на польскую мову. (25 балаў)

Першы раз пабачыў я Івана Луцкевіча<sup>1</sup> ў пачатку жніўня 1913-га года ў віленскай беларускай кнігарні на Завальнай, 7. У цёмным пакойчыку за крамаю, сярод усякае старадаўняе беларушчыны, рупліва і рухава нахіляўся ён над трэснутаю вазою, меркаваў з вялікай любасцю, як заляпіць шчэрбіну. Пачуўшы маё імя, адарваўся ад свайго інтарэсу, сказаў мне колькі дужа ласкавых слоў і зараз клапатліва звярнуўся да свайго чалавека ў справе здабывання паперы на чарговы нумар «Нашай Нівы». Праз паўмінуткі яго ўжо не было...

Тады Іван Луцкевіч быў здаровы і жыццярэдасны чалавек. Дзве асаблівасці кінуліся мне ў вочы: еўрапейскі выгляд і энергічнасць Івана Луцкевіча. Вока, прызвычаенае да нядбаласці ці звычайнай неахайнасці ў вопратцы, было прыемна заваблена еўрапейскай акуратнасцю ў яго сціплым касцюме.

Тое самае было і ў манерах, і ў абыходжанні з людзьмі. Вуха, прызвычаенае да бясконца-нуднай гутаркі ці маркотнай маўклінасці, было прыемна заваблена сціслай,

<sup>1</sup> Іван Луцкевіч (1881-1919) – беларускі грамадскі і палітычны дзеяч, навуковец, публіцыст. Браў удзел, сярод іншага, у заснаванні газеты “Наша ніва” і абвешчэнні Беларускай Народнай Рэспублікі. Польск. Iwan Łuckiewicz.

кароткай і цэннай, а галоўнае – рашучай гутаркай гэтага правадыра беларускага руху. Пры ўсім тым мова яго – жывая і літаратурная, прыгожая беларуская мова; пры ўсім тым яго ідэалогія – народная, сялянская беларуская ідэалогія. Яго мова захоплівае, дае веру і надзею, будзіць паснулыя сілы. Гутарка Івана Луцкевіча была зазвычай цікавая і цэнная, бо ён меў багатыя навуковыя веды і аж да смерці ішоў разам з сусветным прагрэсам. Хацелася часам схапіць аловак і запісаць за ім... Хто ж мог думаць, што смерць ужо вартуе гэтакі цэнны мозг?

паводле: Максім Гарэцкі, *Успаміны пра Івана Луцкевіча*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

